Manifestació del moviment 15M a Madrid contra les mesures d'austeritat, maig de 2011. © Miquel Parra

LA TRAMPA DE L'AUSTERITAT

El veritable cost de la desigualtat a Europa

Els programes d'austeritat europeus han desmantellat els mecanismes que redueixen la desigualtat i fan possible un creixement equitatiu. Amb l'augment de la desigualtat i la pobresa, Europa s'enfronta a una dècada perduda. Si les mesures d'austeritat segueixen endavant, en 2025 entre 15 i 25 milions d'europeus més podrien veure immersos en la pobresa. Oxfam ho sap perquè ja ha estat testimoni de situacions similars. Hi ha clares semblances entre aquests programes d'austeritat i les ruïnoses polítiques d'ajustament estructural imposades a Amèrica Llatina, l'Est Asiàtic i Àfrica subsahariana en les dècades de 1980 i 1990. Aquestes polítiques van ser un fracàs, un tractament que pretenia guarir la malaltia matant al pacient. Això no s'ha de repetir. Oxfam fa una crida als governs europeus perquè abandonin les polítiques d'austeritat, i a canvi optin per la via d'un creixement inclusiu que afavoreixi a les persones, les comunitats i el medi ambient.

OXFAM

L'onada d'austeritat econòmica que ha castigat Europa després de la Gran Recessió amenaça en malmetre seriosa i permanentment al tan preuat model social del continent. Tal com van predir fa temps els economistes, incloent-me a mi mateix, l'austeritat només ha aconseguit paralitzar el creixement d'Europa, amb millores en les balances fiscals decebedors en tots els casos. I el que és pitjor, l'austeritat contribueix a l'augment de les desigualtats que faran que aquesta situació de fragilitat econòmica perduri, incrementant innecessàriament el patiment de les persones en situació d'atur i pobresa durant molts anys. L'informe d'Oxfam *La trampa de l'Austeritat: El veritable cost de la desigualtat a Europa* **és una important contribució a l'avaluació dels elevats i perdurables costos d'aquestes polítiques equivocades.**

Professor Joseph Stiglitz,

Premi Nobel d'Economia i
ex economista en cap del Banc Mundial

RESUM

Europa sol considerar-se a si mateixa com un lloc on el contracte social conjuga creixement i desenvolupament. Un lloc on els serveis públics tenen l'objectiu de garantir que totes les persones tinguin accés a una educació de qualitat i que a ningú li faci por posar-se malalt. On es respecten i recolzen els drets dels treballadors, especialment de les dones. On la societat protegeix els seus membres més febles i pobres, i els mercats estan al servei de la societat, i no al revés.

No obstant això, aquest model social idíl·lic porta temps en perill, de fet, la desigualtat d'ingressos ja anava en augment en molts països abans del començament de la crisi financera. Actualment, el model europeu es veu amenaçat per unes polítiques d'austeritat mal plantejades, que es presenten davant la ciutadania com el preu que tots hem de pagar per recuperar un creixement econòmic estable. Llevat que es revisin, aquestes polítiques debilitaran les conquestes socials d'Europa, creant divisions dins dels països i del continent, i perpetuant la pobresa durant una generació.

És possible que el rescat sense precedents de les institucions financeres de la Unió Europea hagi salvat el seu sistema bancari, però també ha augmentat significativament el deute públic dels Estats membres. Els governs europeus han donat per fet que les polítiques d'austeritat, dirigides sobretot a equilibrar els pressupostos i reduir el dèficit, servirien per recuperar la confiança dels mercats i, en darrer terme, per crear ocupació i renovar l'economia. En la majoria dels països no ha estat així. Després de gairebé tres anys, les polítiques d'austeritat no només no han complert amb els seus objectius, sinó que continuen suposant un elevat cost social. L'experiència del Regne Unit, Espanya, Portugal i Grècia mostra que, a més austeritat, més nivell d'endeutament.[1] L'aposta per reduir el deute per sobre de tot, ha obviat el fet que és possible créixer fins i tot amb nivells d'endeutament relativament alts, i que la recuperació del creixement econòmic ha d'incloure i beneficiar tota la població.

Europa s'enfronta a una dècada perduda a causa de l'augment de la desigualtat i la pobresa.

Els programes d'austeritat que s'han aplicat a tot Europa estan basats en una fiscalitat regressiva i curta de mires, així com en la dràstica retallada de la despesa, especialment en serveis públics com l'educació, la sanitat i la seguretat social. Aquestes mesures han debilitat els mecanismes que redueixen la desigualtat i fan possible un creixement equitatiu. Les polítiques d'austeritat han perjudicat especialment a les persones més pobres i vulnerables, sobre els que s'ha fet recaure la responsabilitat de carregar amb els excessos de les últimes dècades, tot i ser-ne les menys culpables. Recentment, els principals defensors de l'austeritat -com el Fons Monetari Internacional (FMI) -, estan començant a reconèixer que les dures mesures d'austeritat no només no han donat els resultats esperats, sinó que han estat nocives tant per al creixement com per a la igualtat.[2]

Oxfam ja ha estat testimoni de les conseqüències de les polítiques d'austeritat en altres ocasions.

L'atur juvenil i de llarga durada han arribat a un nivell sense precedents en els països europeus, i tota una generació de joves s'enfronta a anys d'atur. El valor real dels ingressos mitjans segueix caient en picat, sobretot en els països que han aplicat agressius retallades de la despesa, de manera que fins i tot els que tenen feina s'enfronten a un futur en què seran força més pobres del que van ser els seus pares . En l'actualitat, gairebé un de cada deu llars en què s'exerceix alguna activitat laboral viu en la pobresa.

El 2011, 120 milions de persones a tota la Unió Europea vivien en la pobresa. Segons els càlculs d'Oxfam, si les mesures d'austeritat es mantenen, aquesta xifra podria incrementar-se entre 15 i 25 milions al 2025. Les dones seran les més perjudicades. Mentrestant, els més rics han augmentat la seva participació en el total d'ingressos, mentre que els més pobres estan veient com la seva disminueix. Si la tendència actual continua, els nivells de desigualtat d'alguns països d'Europa aviat es trobaran entre els més elevats del món.

Si les mesures d'austeritat continuen, en 2025 entre 15 i 25 milions d'europeus més podrien veure immersos en la pobresa.

Al llarg de la seva història, les campanyes d'Oxfam no només han tractat de posar de relleu la pobresa i el sofriment, sinó també, amb la mateixa importància, les polítiques i mesures que els causen. Oxfam no pot romandre impassible davant la pobresa i el sofriment que s'estan generant a Europa i que, a causa del descens dels pressupostos europeus d'ajuda i la caiguda del consum, estan afectant també a la resta del món.

Hi ha clares semblances entre l'experiència europea i les polítiques d'ajustament estructural imposades a Amèrica Llatina, l'Est Asiàtic i Àfrica subsahariana en les dècades de 1980 i 1990. Els països d'aquestes zones van rebre rescats financers del FMI i del Banc Mundial després d'acceptar l'adopció d'una sèrie de mesures que inclou la retallada de la despesa pública, la nacionalització del deute privat, la reducció dels salaris i un model de gestió de la deute en què prevalia el pagament als creditors de la banca comercial sobre les mesures per garantir la recuperació social i econòmica. Aquestes mesures van ser un fracàs, un tractament que pretenia guarir la malaltia matant al pacient.

Com a part de la societat civil mundial, Oxfam va ser en aquell moment un ferm detractor d'aquestes polítiques, que van imposar les càrregues de la crisi econòmica a les persones amb menor capacitat per afrontar-les. En molts països, les polítiques d'ajustament estructural van tenir com a resultat l'estancament dels ingressos i l'augment de la pobresa, la qual cosa ha marcat diverses generacions a tot el món. A Indonèsia, el nivell de pobresa va trigar deu anys a tornar al nivell anterior a la crisi. A Amèrica Llatina, el nivell d'ingressos d'un ciutadà mitjà era el mateix a mitjans de la dècada de 1990 que a la de 1980. Les retallades o la privatització de serveis bàsics com l'educació i la salut excloure a les persones més pobres, i van perjudicar especialment a les dones. Mentrestant, els més rics en cada societat van veure com la seva participació en el total d'ingressos augmentava ràpidament.

Pot suposar entre 10 i 25 anys tornar als nivells de pobresa que hi havia a Europa abans de 2008.

Tot i l’aprenentatge que podem extreure d'aquesta història, Europa segueix lliurada a l'austeritat, sense mostrar cap consideració pel après

en el passat. Aquestes experiències passades auguren un futur ombrívol per a les persones més pobres d'Europa, i ens prevenen sobre els desastrosos efectes de l'austeritat en el conjunt de la societat.

RESUM DE LES RECOMANACIONS

Les coses no tenen per què ser així. Hi ha alternatives clares a les actuals polítiques d'austeritat. En primer lloc, el problema del deute públic europeu s'ha de resoldre a través d'un procés d'arbitratge transparent, que podria incloure la reestructuració o cancel·lació del deute. D'altra banda, també cal abordar els errors estructurals del sistema financer que la crisi econòmica ha deixat al descobert.

Oxfam fa una crida als governs europeus perquè vagin més enllà d'un mer ajust de les actuals polítiques d'austeritat.

Els governs europeus han de:

1. **Invertir en les persones i el creixement econòmic:**
   - donar prioritat a un programa d'estímul econòmic que fomenti les inversions i reactivi la despesa de capital;
   - centrar-se en la creació d'ocupació;
   - protegir els pressupostos d'ajuda oficial al desenvolupament, tant de la Unió Europea com dels seus estats membres.
2. **Invertir en els serveis públics:**
   - garantir una educació pública, universal i de qualitat per a totes les persones;
   - protegir l'atenció sanitària pública, universal i de qualitat, i desenvolupar sistemes de protecció social que permetin als més vulnerables viure amb dignitat i sortir de la pobresa.
3. **Enfortir la democràcia institucional:**
   - fomentar una major participació de tots els actors en els processos democràtics;
   - garantir una major transparència i rendició de comptes en els processos polítics;
   - enfortir la democràcia en l'àmbit laboral, millorant la representació dels treballadors i generant oportunitats que permetin la propietat compartida de les empreses.
4. **Desenvolupar sistemes fiscals justos:**
   - dur a terme reformes fiscals progressives, que incloguin impostos a l'acumulació de riquesa i una Taxa sobre les Transaccions Financeres;
   - fer front a l'evasió i elusió fiscal, millorant la transparència i l'intercanvi d'informació financera i desenvolupant noves lleis internacionals sobre fiscalitat que incloguin els paradisos fiscals.

Europa no es pot permetre el luxe de continuar pel camí de l'austeritat, i ha de prendre mesures per aplicar aquestes recomanacions el més aviat possible. Mantenir el rumb actual conduiria a una dècada d'increment de la desigualtat, amb el risc que es produeixin més crisis econòmiques i augmenti el descontentament social. Donades les circumstàncies, els arguments econòmics, ètics i financers no podrien ser més sòlids. Si no els tenim en compte, Europa podria enfrontar a una dècada perduda. Necessitem un nou model econòmic i social que inverteixi en les persones, enforteixi les institucions democràtiques i desenvolupi un sistema fiscal just i progressiu, adaptat al segle XXI. Oxfam s'enorgulleix de formar part d'una societat civil que aposta per un nou model basat en la justícia social i la sostenibilitat mediambiental.

NOTES

Si no es diu el contrari, totes les pàgines web es consultaren per darrera vegada al juliol del 2013.

[1] W. Easterly, T. Irwin and L. Serven (2008) 'Walking up the down escalator: Public investment and fiscal stability', World Bank Research Observer, vol. 23, issue 1, p. 37, https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/4414/wbro_23_1_37.pdf?sequence=1

[2] L. Ball et al (2013) 'The Distributional Effects of Fiscal Consolidation', IMF working paper, http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=40699. Las conclusiones de este informe señalan que la consolidación fiscal en 17 países de la OCDE entre 1978 y 2009 tuvo un efecto considerable en la distribución de la riqueza, incrementando la desigualdad, reduciendo los salarios y aumentando el desempleo a largo plazo.

© Oxfam International, setembre de 2013

Aquest document l'han escrit Teresa Cavero y Krisnah Poinasamy. Oxfam agraeix la col·laboració de Natalia Alonso, Jon Mazliah, Kevin Roussel, Catherine Olier, Max Lawson, Jaime Atienza, Angela Corbalan i Ferran Esteve en la seva elaboració. Forma part d'una sèrie de documents dirigits a contribuir al debat públic sobre polítiques humanitàries y de desenvolupament.

Per mes informació sobre els temes tractats en aquest document, si us plau, posis en contacte amb advocacy@oxfaminternational.org

Aquesta publicació està subjecta a *copyright* però el text pot ser utilitzat lliurement per a la incidència política i campanyes així com en l'àmbit de l'educació i de la investigació sempre i quan s'indiqui la font de forma completa. El titular del *copyright* sol·licita que qualsevol ús de la seva obra li sigui comunicat amb l'objecte d'avaluar el seu impacte. La reproducció del text en altres circumstàncies, o el seu ús en altres publicacions, així com en traduccions o adaptacions, es podrà fer després d'haver obtingut permís i pot requerir el pagament d'una taxa. S'ha de posar en contacte amb msambade@intermonoxfam.org

La informació d'aquesta publicació és correcta en el moment d'enviar-se a impremta.

OXFAM

Oxfam és una confederació internacional de 17 organitzacions que treballen conjuntament en 94 països, com a part d'un moviment global a favor del canvi, per a construir un futur lliure de la injustícia que suposa la pobresa:
Oxfam Alemanya (www.oxfam.de)
Oxfam América (www.oxfamamerica.org)
Oxfam Australia (www.oxfam.org.au)
Oxfam-a-Bèlgica (www.oxfamsol.be)
Oxfam Canadà (www.oxfam.ca)
Oxfam França (www.oxfamfrance.org)
Oxfam GB (www.oxfam.org.uk)
Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk)
Oxfam India (www.oxfamindia.org)
Intermón Oxfam (www.intermonoxfam.org)
Oxfam Irlanda (www.oxfamireland.org)
Oxfam Itàlia (www.oxfamitalia.org)
Oxfam Japó (www.oxfam.jp)
Oxfam Mèxic (www.oxfammexico.org)
Oxfam Nova Zelanda (www.oxfam.org.nz)
Oxfam Novib (www.oxfamnovib.nl)
Oxfam Quebec (www.oxfam.qc.ca

Per més informació, escriure a qualsevol de les organitzacions o anar a www.oxfam.org
Email: advocacy@oxfaminternational.org

www.oxfam.org

OXFAM